

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 406

Globalizacja – gra z dodatnim czy ujemnym wynikiem?

Redaktorzy naukowci

Małgorzata Domiter

Bogusława Drelich-Skulska

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Aleksandra Śliwka
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-543-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
53-345 Wrocław, ul. Komandorska 118/120
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	9
------------	---

Część 1. Międzynarodowe przepływy towarów, usług i kapitałów w dobie procesów globalizacji

Dominika Brzęczek-Nester: Polski eksport w latach 1999-2014 – kluczowe tendencje w ujęciach ilościowym, branżowym i geograficznym	15
Agnieszka Hajdukiewicz: Transatlantyckie Partnerstwo Handlowo-Inwestycyjne jako szansa rozwoju eksportu polskich towarów	28
Dorota Agata Jarema: Stosunki handlowe pomiędzy Unią Europejską i Chińską Republiką Ludową po 2001 roku	43
Artur Klimek: Small and medium sized enterprises in international trade: the case of Central and Eastern European countries.....	54
Jan Rymarczyk: Eksport jako forma internacjonalizacji KGHM Polska Miedź S.A.	70
Joanna Skrzypczyńska: Chiny w WTO	86
Marta Wincewicz-Bosy: Wpływ wybranych czynników społecznych na międzynarodowy łańcuch dostaw zwierząt przeznaczenia rzeźnego	93
Wojciech Zysk: Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2013	103
Magdalena Myszkowska: Miejsce krajów najsłabiej rozwiniętych w międzynarodowym handlu usługami.....	115
Michał Brzozowski, Paweł Śliwiński, Grzegorz Tchorek: Integracja podejścia makroekonomicznego i portfelowego w analizie czynników determinujących przepływy kapitału międzynarodowego.....	127
Justyna Majchrzak-Lepczyk: Rola branży e-commerce w rozwoju rynku powierzchni magazynowych	140

Część 2. Ugrupowania integracyjne, gospodarki narodowe i inni gracze wobec wyzwania integracyjnego

Eric Ambukita: Francja i Afryka: nowa era współpracy gospodarczej	153
Anna Chrzęściewska: Charakterystyka polityki społecznej Meksyku na tle procesów globalizacji	165
Małgorzata Dziembała: Polityka na rzecz wspierania innowacyjności w krajach BRICS na przykładzie Republiki Południowej Afryki	174

Sławomir Wyciślak: Korporacje transnarodowe w warunkach złożoności	186
Anna Janiszewska: Polityka społeczna w krajach europejskich jako odpowiedź na zachodzące zmiany demograficzne	197
Zdzisław W. Puślecki: Unia Europejska wobec bezpieczeństwa ekonomicznego w warunkach globalizacji	210
Katarzyna Żukrowska: Napięcia w sąsiedztwie UE jako czynnik stymulujący zmiany	221

Część 3. Polska w globalnej gospodarce – wybrane problemy

Jarosław Brach: Polski sektor międzynarodowego drogowego transportu ładunków – historia, sytuacja obecna oraz perspektywy i możliwości rozwoju w przyszłości	243
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka: Zmiany na rynku pracy w Polsce na tle przemian zachodzących w krajach UE	268
Bogdan Buczkowski, Agnieszka Kłysik-Uryszek, Aneta Kuna-Marszałek: Polish OFDI – scale, structure and trends	279
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Główne przesłanki i napotymane bariery we wdrożeniu <i>kaizen</i> w przedsiębiorstwach na rynku polskim	289
Eugeniusz M. Pluciński: Istota bezpieczeństwa ekonomicznego Polski z perspektywy globalizacji regionalnej i światowej. Wybrane aspekty	306

Część 4. Znaczenie komunikacji i marketingu dla kształtowania postaw w globalnej gospodarce

Karolina M. Klupś-Orłowska: Private English tutoring industry in China on the example of the activity of New Oriental Education & Technology Group	323
Aleksandra Kuźmińska-Haberla, Monika Chutnik: Szkolenia międzykulturowe jako sposób na zwiększenie konkurencyjności polskich inwestorów na rynkach zagranicznych	333
Agata Linkiewicz: Ewolucja marketingu szeptanego jako narzędzia komunikacji marketingowej w świetle rozwoju technologii informacyjnych	346
Barbara Szymoniuk: Globalne marnotrawstwo zasobów – wyzwanie dla zrównoważonego marketingu	358

Część 5. Państwo w globalnej gospodarce

Lidia Mesjasz: Koszty restrukturyzacji zadłużenia zagranicznego państwa...	369
Dorota Michalak: Przemiany strukturalne na rynku pracy jako efekt zmian klimatycznych	382
Michał Nowicki: Sanckje jako wolicjonalny środek wywierania presji na państwa naruszające ład międzynarodowy	391

Summaries

Part 1. International flows of foods, services and capitals at the time of the globalization processes

Dominika Brzęczek-Nester: Polish export in 1999-2014 – key trends in quantitative, structural and geographical terms	15
Agnieszka Hajdukiewicz: Transatlantic Trade and Investment Partnership as a development opportunity for the exports of Polish goods	28
Dorota Agata Jarema: Trade relations between the European Union and the Peoples Republic of China after 2001	43
Artur Klimek: Małe i średnie przedsiębiorstwa w handlu międzynarodowym. Przykład krajów Europy Środkowej i Wschodniej	54
Jan Rymarczyk: Export as a form of KGHM Polska Miedź S.A. internationalization	70
Joanna Skrzypczyńska: China in the WTO	86
Marta Wincewicz-Bosy: Influence of some social factors on the international supply chain of animals for slaughter destination	93
Wojciech Zysk: International turnover service in the years 2004-2013	103
Magdalena Myszowska: The importance of least developed countries in the global services trade	115
Michał Brzozowski, Paweł Śliwiński, Grzegorz Tchorek: Integrated macro-economic and portfolio approach in the analysis of the international capital flows determinants	127
Justyna Majchrzak-Lepczyk: Role of e-commerce industry in the development of the market for warehouse space	140

Part 2. Integration groups, national economies and other players towards integration challenge

Eric Ambukita: France and Africa: a new era of economic cooperation	153
Anna Chrzęćewska: The characteristics of social policy of Mexico on the basis of processes of globalization	165
Małgorzata Dziembala: The policy promoting innovation in the BRICS countries – the case of the Republic of the South Africa	174
Sławomir Wyciślak: Transnational corporations under complexity	186
Anna Janiszewska: Social policy in the European countries as a response to the demographic changes	197
Zdzisław W. Puślecki: European Union in the face of the European security in the conditions of globalization	210
Katarzyna Żukrowska: Tension in the neighborhood of the European Union as a factor stimulating changes	221

Part 3. Poland in global economy – selected problems

Jarosław Brach: Polish sector of international road freight transport hauliers – history, contemporary situation and the perspective and possibilities of its development in the future	243
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka: Changes on the labor market in Poland compared to the changes taking place in the EU.....	268
Bogdan Buczkowski, Agnieszka Kłysik-Uryszek, Anetta Kuna-Marszałek: Polskie inwestycje bezpośrednie – skala, struktura, tendencje.....	279
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Main reasons and faced barriers in implementing kaizen in enterprises on the Polish market	289
Eugeniusz M. Pluciński: The essence of the economic security of Poland from a perspective of regional and worldwide globalisation	306

Part 4. Importance of communication and marketing for shaping attitudes in global economy

Karolina M. Klupś-Orłowska: Rynek prywatnych korepetycji w Chinach na przykładzie działalności New Oriental Education & Technology Group...	323
Aleksandra Kuźmińska-Haberla, Monika Chutnik: Intercultural trainings as a way of increasing the competitiveness of Polish investors in foreign markets.....	333
Agata Linkiewicz: Evolution of word-of-mouth marketing as a tool of marketing communication in the light of IT development	346
Barbara Szymoniuk: Global waste of resources – a challenge for sustainable marketing	358

Part 5. State in global economy

Lidia Mesjasz: The costs of sovereign debt restructurings	369
Dorota Michalak: Structural changes in the labor market as a result of climate changes	382
Michał Nowicki: Sanctions as a volitional means of impact on states infringing international order.....	391

Marta Wincewicz-Bosy

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: m.bosy@gazeta.pl

WPŁYW WYBRANYCH CZYNNIKÓW SPOŁECZNYCH NA MIĘDZYNARODOWY ŁAŃCUCH DOSTAW ZWIERZĄT PRZEZNACZENIA RZEŻNEGO

INFLUENCE OF SOME SOCIAL FACTORS ON THE INTERNATIONAL SUPPLY CHAIN OF ANIMALS FOR SLAUGHTER DESTINATION

DOI: 10.15611/pn.2015.406.07

JEL Classification: F18, F14, Q17

Streszczenie: Międzynarodowe łańcuchy dostaw zwierząt przeznaczenia rzeźnego to obszar wielowymiarowych analiz. W artykule podjęto próbę charakterystyki tego łańcucha wraz z identyfikacją wielkości, jakie kreuje on w obszarach wymiany międzynarodowej, przejawiających się głównie w analizach wielkości eksportu i importu. Wartości tych obrotów wskazują na jego istotne znaczenie, dlatego też celem artykułu jest nie tylko zidentyfikowanie tych wartości, ale również przedstawienie ogniw łańcucha dostaw zwierząt przeznaczenia rzeźnego oraz wskazanie wpływu wybranych czynników społecznych na ich lokalizację. W artykule przedstawiono wielkości dotyczące obrotów zwierzętami żywymi oraz mięsem na podstawie analizy danych statystycznych Światowej Organizacji do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO). Wybrane czynniki społeczne zaś pozwoliły na wskazanie trzech modeli zmiany lokalizacji ogniw łańcuchów dostaw, najbardziej typowych dla tego obszaru.

Słowa kluczowe: łańcuch dostaw, przeznaczenie rzeźne, handel międzynarodowy.

Summary: International supply chains of animals for slaughter destination is the area of multivariate analyzes. This article attempts to characterize the supply chain with the identification of parameters which it creates in the areas of international exchange, manifesting themselves mainly in the analyzes of export and import volumes. The values of these turnovers demonstrate its importance. Therefore, the aim of this article is not only to identify those values, but also to present the supply chain of animals for slaughter destination, and to indicate the influence of selected social factors on their location. The article presents the figures for turnover in live animals and meat based on the analysis of statistical data of the Food and Agriculture Organization (FAO). On the other hand the selected social factors allowed for the identification of three models of location change of the supply chains of cells, the most typical for this area.

Keywords: supply chain, slaughter destination, international trade.

1. Wstęp

Zmiany na współczesnych rynkach wynikające z postępu technologicznego, internacjonalizacji, globalizacji oraz rosnących wymagań konsumentów przyczyniły się do wykreowania łańcuchów dostaw jako specyficznej formy współdziałania podmiotów gospodarczych. W literaturze jest on najczęściej analizowany z punktu widzenia konfiguracyjnego, podmiotowego i czynnościowego:

- łańcuch dostaw to struktura organizacyjna grupy przedsiębiorstw, realizujących wspólne działania niezbędne do zaspokojenia popytu na określone produkty [Fertsch 2006];
- łańcuch dostaw to współdziałające w różnych obszarach funkcjonalnych firmy wydobywcze, produkcyjne, handlowe, usługowe oraz ich klienci, między którymi przepływają strumienie produktów, informacji i środków finansowych [Witkowski 2003];
- łańcuch dostaw to wszelkie działania zapewniające przepływ i przetwarzanie dóbr, począwszy od etapu surowcowego aż do końcowego odbiorcy, jak również związany z nimi przepływ informacji [Handfield, Nichols Jr 2002].

Niezależnie od definicji w układach tych dominuje filozofia szerokiej współpracy, która zwiększa sprawność i skuteczność procesów oraz efektywność tworzonego w ten sposób systemu. W miarę postępu współpracy następuje pogłębienie integracji jej uczestników, co znajduje przełożenie w zwiększonych możliwościach konkurowania i kontroli. Poza zapewnieniem odpowiedniej jakości dóbr będących podstawą systemu przepływów fizycznych jego integralnymi komponentami są przepływy informacyjne i finansowe tworzące system sprzężeń zwrotnych.

Dla funkcjonowania łańcuchów dostaw, zwłaszcza w przestrzeni międzynarodowej, istotne znaczenie mają różnego typu regulacje stanowiące konsekwencję troski o użytkowników końcowych, ale także o zachowanie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa realizowanych procesów. Wpływ czynników społecznych widoczny jest nie tylko na poziomie tworzonych regulacji i realizowanych procesów kontroli, ale także w odniesieniu do lokalizacji poszczególnych ogniw łańcuchów dostaw. Szczególnym obszarem wpływu jest system przeznaczenia rzeźnego zwierząt, mający głębokie powiązania z systemem bezpieczeństwa żywnościowego.

Celem artykułu jest przedstawienie łańcucha dostaw zwierząt przeznaczenia rzeźnego jako elementu handlu międzynarodowego, którego głównymi elementami są eksport i import, a także wpływ wybranych czynników społecznych na lokalizację ogniw łańcucha dostaw oraz realizowane w nim procesy.

2. Międzynarodowy handel zwierzętami przeznaczenia rzeźnego

W zależności od gatunku i rasy oraz procesów chowu zwierzęta mogą mieć różne przeznaczenia wpływające na wykreowanie typu użytkowego (np.: wszechstronnie użytkowy, mięsny, tłuszczowy, mleczny, wełnisty, kożuchowy, sportowy, rekreacyjny itp.). Przeznaczenie rzeźne oznacza, iż wszelkie procesy, począwszy od doboru

genetycznego i osobniczego, ukierunkowane są na uzyskanie zwierząt przeznaczonych na ubój, z którego głównym otrzymanywanym dobrem jest mięso. Poza mięsem uzyskuje się tu różne produkty uboczne stanowiące istotny element dla funkcjonowania wielu branż gospodarki. Do podstawowych produktów tego typu zalicza się: włosie, rogowiznę, skóry, szczecinę, kości, błony i inne (tab. 1).

Tabela 1. Przykładowe produkty uboczne i ich zastosowanie

Produkt uboczny	Przykłady wykorzystania
Mięso niespełniające wymogów żywnościowych	Pasza naturalna dla zwierząt domowych i futerkowych
Włosie	Produkcja: szczotek, smyczków muzycznych, pędzli, filtrów, sit, surowców tapicerskich
Szczecina	Produkcja: szczotek, pędzli, pasz, nawozów
Rogowizna i kości	Produkcja: pasz, mączek, nawozów, klejów, elementów galanterii, przedmiotów użytkowych i biżuterii
Błony śluzowe	Produkcja preparatów farmaceutycznych, pasz, kolagenu
Niegarbarskie części skór	Produkcja żelatyny, nici, osłonek wędliniarskich, błon do przeszczepów i tętnic, tworzyw skóropodobnych, kosmetyków, klejów
Skóry	Produkcja galanterii, odzieży, przedmiotów użytkowych i dekoracyjnych

Źródło: opracowanie na podstawie faostat3.fao.org.pl [10.03.2015].

Według danych statystycznych FAO, w latach 1995-2011 średnioroczne wielkości eksportu i importu skór zwierzęcych wynosiły około 2 mln ton, podobnie jak wełny (około 1,8 mln ton), natomiast włosie to około 15 tys. ton. I choć są to niemałe ilości, to nieporównywalnie większe znaczenie dla gospodarki światowej ma międzynarodowy obrót mięsem (tab. 2) i zwierzętami żywymi (tab. 3).

Tabela 2. Eksport i import mięsa pozyskiwanego z wybranych zwierząt w latach 1995-2011 (t)

Zwierzęta	Przedmiot	1995	2000	2005	2010	2011
Bydło	import	2 075 736	1 703 681	1 364 925	1 639 507	1 767 650
	eksport	1 881 222	1 380 419	1 196 746	1 620 442	1 767 117
Konie	import	129 548	124 032	157 671	137 259	133615
	eksport	131 960	133 510	154 392	139 762	140659
Świnie	import	1 903 496	2 839 785	3 771 791	4 285 513	4 368 858
	eksport	2 334 198	2 766 566	3 832 828	4 708 205	5 1209 70
Króliki	import	41 387	45 817	33 027	29 291	26 006
	eksport	51 304	56 248	40 744	36 592	355 58
Owce	import	832 634	913 076	931 716	900 375	852 300
	eksport	860 186	936 520	967 332	962 335	821 901
Drób (kureczaki, kaczki, indyki, gęsi i perliczki)	import	10 093 299	14 864 778	17 658 603	24 208 524	26 088 249
	eksport	11 432 946	16 911 800	19 766 847	26 339 913	28 314 800

Źródło: opracowanie na podstawie faostat3.fao.org.pl [10.03.2015].

Do największych producentów mięsa wołowego na świecie zalicza się: Australię, Brazylię, Argentynę, Kanadę, Meksyk, Rosję, Japonię, Koreę Południową, Chiny, UE i USA. Do największych potęg produkcji mięsa baraniego zaliczyć można: UE, Australię i Nową Zelandię. Największymi potentatami eksportu na rynku wieprzowym są: UE, Brazylia, Kanada, Japonia, Rosja, Chiny i USA. Natomiast wśród największych eksporterów na rynku drobiowym wymienić należy: USA, Brazylię, UE i Chiny. Analizując dane dotyczące konsumpcji różnego rodzaju mięs, należy zwrócić uwagę na wzrost spożycia drobiu, co znajduje bezpośrednie odzwierciedlenie we wzroście eksportu i importu tego rodzaju mięsa. Międzynarodowy obrót mięsem drobiowym w latach 1995-2011 wzrósł 2,5-krotnie. Podobny wzrost odnotować należy w stosunku do mięsa wieprzowego, którego ilość w handlu międzynarodowym zwiększyła się ponaddwukrotnie.

Tabela 3. Eksport i import zwierząt żywych (szt.)

Zwierzęta	Przedmiot	1995	2000	2005	2010	2011
Bydło	import	9 727 461	8 731 546	8 120 390	10 691 829	10 357 818
	eksport	10 336 851	9 383 245	8 316 331	10 686 530	10 409 329
Kozy	import	4 372 203	3 826 227	4 076 537	5 265 758	5 875 171
	eksport	4 367 671	3 701 648	4 182 758	5 281 639	5 879 102
Konie	import	284 258	308 450	260 127	333 717	373 487
	eksport	319 337	293 962	287 048	320 227	328 176
Świnie	import	13 315 078	15 827 180	23 914 036	33 317 145	34 178 207
	eksport	13 976 688	15 747 091	24 270 289	37 321 920	36 534 853
Zające i króliki	import (1000)	3 376	4 222	4 375	4 939	4 794
	eksport (1000)	1 530	5 300	3 838	4 791	3 432
Owce	import	19 870 342	16 121 593	16 717 944	15 027 907	15 172 866
	eksport	20 627 856	16 083 988	17 032 915	15 171 333	15 234 284
Drób	import	40 503 104	32 215 103	33 759 072	30 208 970	30 415 376
	eksport	81 002 832	64 425 984	67 513 769	60 413 001	60 825 958

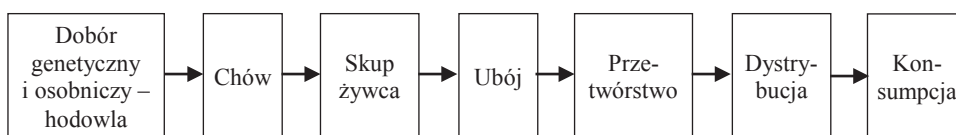
Źródło: opracowanie na podstawie faostat3.fao.org.pl [10.03.2015].

Poza przeznaczeniem rzeźnym część zwierząt żywych będących przedmiotem transakcji na rynku międzynarodowym wykorzystywanych jest do działalności hodowlanej, wystawowej i rozrywkowej, badawczej, sportowo-rekreacyjnej. Niemniej jednak szacuje się, że tego typu przeznaczenia nie stanowią więcej niż 5% obrotów. Najwięcej z nich dotyczy koni, które szczególnie duże zastosowanie znajdują w sporcie i rekreacji oraz wyścigach. Natomiast w przypadku większości zwierząt hodowlanych ich eksport i import związany jest przede wszystkim z przeznaczeniem rzeźnym. Podobnie jak w przypadku międzynarodowego handlu mięsem, tak i w odniesieniu do handlu zwierzętami żywymi należy zwrócić uwagę na wzrost ilości obrotów w stosunku do trzody chlewnej. Natomiast w odniesieniu do owiec i drobiu

następuje systematyczny spadek w obrotach zwierzętami żywymi. W stosunku do pozostałych rodzajów zwierząt odnotowuje się niewielką tendencję wzrostową w ramach obrotów międzynarodowych.

3. Łańcuch dostaw zwierząt przeznaczenia rzeźnego

Łańcuch dostaw zwierząt przeznaczenia rzeźnego obejmuje dobór genetyczny i osobniczy, hodowlę i chów zwierząt, kontrolę i skup zwierząt, ubój, przetwórstwo i dystrybucję oraz konsumpcję (rys. 1). Poszczególne ogniwa tworzone są przez wyspecjalizowane grupy pomiotów gospodarczych, które ze względu na specyfikę kreowanych relacji oraz układ geograficzny *de facto* stanowią specyficzną formę sieci gospodarczej. Ostateczny kształt tego systemu wynika przede wszystkim z przeznaczenia końcowego ustalanego przez klientów/konsumentów. Zgodnie z logistyczną koncepcją zapewnienia właściwego poziomu obsługi klienta bezpośrednio powiązaną z realizacją potrzeb konsumentkich na odpowiednim poziomie z końcowego przeznaczenia powstających w łańcuchu dostaw dóbr wynika ich uregulowanie oraz specyfika transformacji i przepływu w całym systemie (we wszystkich poprzedzających ogniwach).

Rys. 1. Łańcuch dostaw przeznaczenia rzeźnego

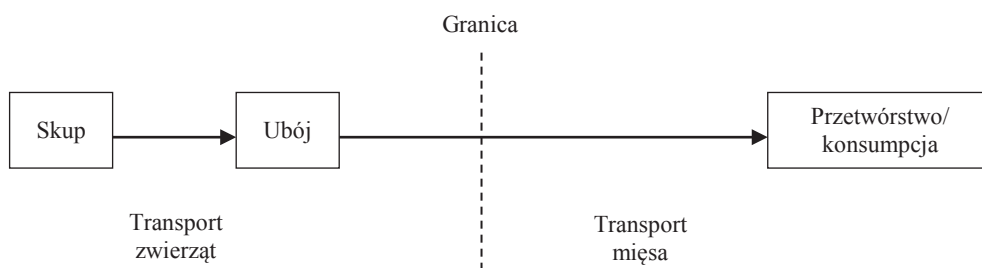
Źródło: opracowanie własne.

Funkcjonowanie tego typu łańcuchów uwarunkowane jest licznymi regulacjami formalnoprawnymi, których zasadniczym celem jest zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego, właściwego poziomu dobrostanu zwierząt oraz jakości i bezpieczeństwa produktów rolnych, produktów poubojowych i środków spożywczych¹.

¹ Wśród licznych noweli można wymienić Rozporządzenia (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady: nr 882/2004 z 29.04.2004 w sprawie kontroli urzędowych przeprowadzanych w celu sprawdzenia zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regulami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt; nr 1151/2012 z 21.11.2012 w sprawie systemu jakości produktów rolnych i środków spożywczych; 178/2002 z 28.01.2002 ustanawiające zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołujące Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiające procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności; nr 854/2004 z 29.04.2004 ustanawiające szczególne przepisy dotyczące organizacji urzędowych kontroli w odniesieniu do produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do spożycia przez ludzi; 853/2004 z 29.04.2004 ustanawiające szczególne przepisy dotyczące higieny w odniesieniu do żywności pochodzenia zwierzęcego, 852/2004 z 29.04.2004 w sprawie higieny środków spożywczych; 1308/2013 z 17.12.2013 ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych; nr 767/2009 z 13.07.2009 w sprawie wprowadzania na rynek i stosowania

Przedmiotem licznych regulacji jest także handel zwierzętami i produktami zwierzęcymi, zarówno tymi przeznaczonymi, jak i nieprzeznaczonymi do spożycia czy użytkowania przez ludzi. Liczne regulacje krajowe w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego, warunków zootechnicznych, weterynaryjnych, sanitarnych, transportowych i handlowych sprawiają, że obszar ten podlega szczególnej trosce.

W relacjach międzynarodowych szczególnie istotnymi elementami są procedury: handlu, przemieszczania i kontroli, a także warunki dostępu do poszczególnych rynków. W odniesieniu do zwierząt żywych ważnym elementem ich przemieszczania w skali międzynarodowej są procedury kwarantanny i obserwacji pod kontrolą weterynaryjną. Mają one na celu nie tylko identyfikację zwierzęcia oraz dokonanie pełnych badań określających jego kondycję fizyczną, ale przede wszystkim zabezpieczenie rynku docelowego przed rozprzestrzenianiem się chorób zakaźnych. Poddawanie licznym procedurom kontrolnym produktów pochodzenia zwierzęcego spełnia podobne funkcje. Pewność pochodzenia oraz zawartości i jakości stanowi istotny czynnik wpływający na bezpieczeństwo społeczeństwa, a w razie wystąpienia zjawisk niepożądanych na możliwości skutecznej i szybkiej reakcji.

Rys. 2. Łańcuch dostaw przeznaczenia rzeźnego, ogniwa: skup, ubój, przetwórstwo

Źródło: opracowanie własne.

Na rysunku 2 przedstawiono typowy układ ogniw fragmentu łańcucha przeznaczenia rzeźnego z uwzględnieniem przemieszczenia produktów końcowych poza granicę kraju pochodzenia zwierząt rzeźnych. Zgodnie z obowiązującymi przepisami zarówno w skupie, uboju, jak i przetworzeniu następuje badanie dóbr będących ich przedmiotem. Poszczególne podmioty oraz realizowane w nich procesy podlegają permanentnej kontroli weterynaryjnej oraz epidemiologiczno-sanitarnej. Jeżeli przekroczenie granicy dotyczy krajów nienależących do wspólnego obszaru celnego, utworzonego w ramach umowy międzynarodowej, która w specyficzny sposób reguluje procesy przekraczania granic, to również kontroli granicznej powinna towarzyszyć kontrola weterynaryjna.

pasz; nr 1069/2009 z 21.10.2009 określające przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi; i wiele innych, w tym także Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady.

Zgodnie z obowiązującymi normami oraz w celu zachowania odpowiedniego stanu zwierząt procedury transportowe powinny być realizowane zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi przemieszczania poszczególnych gatunków i rodzajów zwierząt, a także być ograniczonego niezbędnego minimum. Większość zwierząt nie jest przystosowana do przemieszczania się za pośrednictwem współczesnych środków transportu², w związku z czym podróże tego typu niekorzystnie oddziałują na ich psychikę i ogólny stan. Dlatego też najbardziej pożądanym modelem jest rozwiązanie obejmujące skup i ubój zwierząt na terenie kraju pochodzenia, przy założeniu realizacji podróży krótkotrwałych³. W takim modelu następuje również ograniczenie liczby procedur kontrolnych realizowanych w odniesieniu do zwierząt żywych. Jeszcze bardziej pożądaną sytuacją jest, gdy punkt skupu zlokalizowany jest w tym samym miejscu, w którym prowadzony jest ubój. Organizacja procesów zaś powinna przebiegać w sposób zapewniający odpowiedni standard zootechniczny, a zwłaszcza być realizowana w odpowiednim czasie, tj. bez zbędnej zwłoki.

Niezależnie od lokalizacji poszczególnych ogniw łańcucha dostaw zwierzęta poddawane ubojowi powinny być traktowane we właściwy sposób, zapewniający odpowiednie i humanitarne warunki wszystkich procesów.

4. Wpływ czynników społecznych

W przypadku koni rzeźnych i mięsa końskiego obrót międzynarodowy w dużym stopniu związany jest z zaspokojeniem potrzeb rynku wewnętrznego. W wielu krajach, w których konsumpcja koniny jest istotnym elementem kultury (Japonia), produkcja wewnętrzna nie jest w stanie pokryć zapotrzebowania. Obserwując rynek mięsa i produktów poubojowych, należy stwierdzić, iż uwarunkowania społeczno-kulturowe mają istotny wpływ na jego kształtowanie.

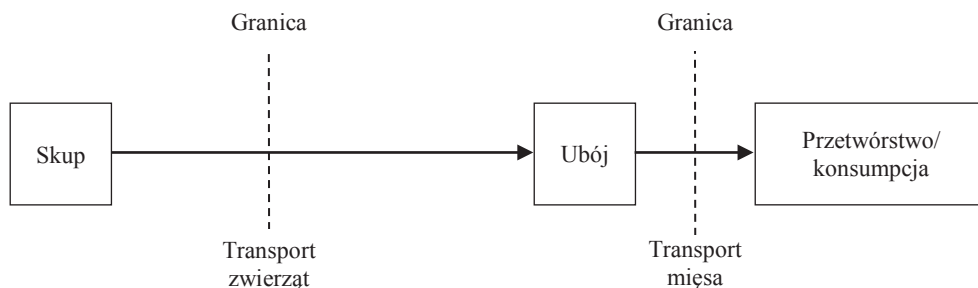
Wpływ czynników społecznych jest istotnym elementem, który może doprowadzić do zmian w lokalizacji ogniw łańcucha zwierząt przeznaczenia rzeźnego. Przykładem takiej sytuacji jest rynek amerykański. Na skutek nacisków opinii publicznej na terenie USA w 2007 roku wprowadzono regulacje, w efekcie których nastąpiło zaprzestanie funkcjonowania zakładów uboju koni⁴. W konsekwencji tych regulacji wzrósł eksport żywych koni do Meksyku, Kanady i Japonii, natomiast drastycznemu

² Wyjątkiem są zwierzęta o przeznaczeniu sportowym, rekreacyjnym, wyścigowym, do pokazów i wystaw, w systemie bezpieczeństwa.

³ Maksymalnie do 8 godzin.

⁴ Kongres USA nie zakazał funkcjonowania ubojni koni, ale zabronił wykorzystywania federalnych funduszy do kontroli transportu do uboju i uboju koni przez Ministerstwo Rolnictwa (USDA), a ponieważ wszystkie konie w uboju muszą być kontrolowane, efektem tego było prawie całkowite wyeliminowanie działalności ubojni koni w USA. Horse welfare. Action needed to address unintended consequences from cassation of domestic slaughter. United States Government Accountability Office, Report to Congressional Committees, GAO lipiec 2011, GAO-11-228.

zmniejszeniu uległ eksport mięsa końskiego – z wielkości 105 tys. osobników podanych ubojowi w 2006 roku do 29 tys. sztuk ubitych w 2007 roku⁵, wykluczając w ten sposób USA z grona największych eksporterów mięsa końskiego na świecie.

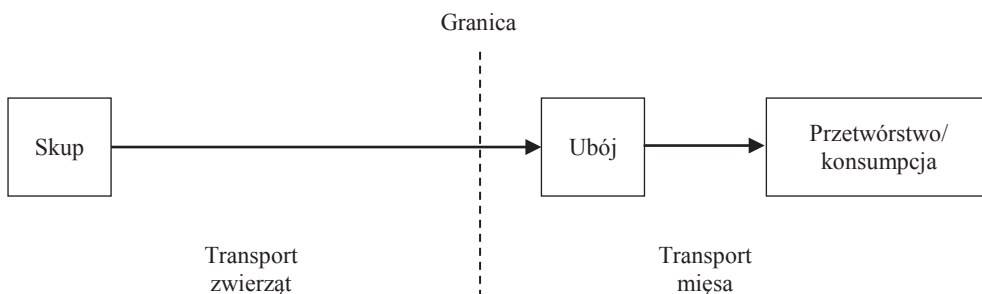

Rys. 3. Łańcuch dostaw przeznaczenia rzeźnego, ogniwa: skup, ubój, przetwórstwo

Źródło: opracowanie własne.

W ramach przeprowadzonych zmian nastąpiło przesunięcie miejsca uboju koni z rynku amerykańskiego i zlokalizowanie ich głównie na rynku meksykańskim i częściowo kanadyjski [Wincewicz-Bosy 2012]. Protesty społeczne dotyczyły przede wszystkim niehumanitarnego traktowania zwierząt oraz okrucieństwa procedury uboju, stosowanej na skalę przemysłową. Wprowadzenie regulacji ograniczających ubój spowodowało jednak wydłużenie tras przemieszczania koni, co zdecydowanie wpłynęło na pogorszenie ich kondycji fizycznej. Do tego należy wziąć pod uwagę także warunki przemieszczania zwierząt, które w przypadku zwierząt rzeźnych często są naruszane, co prowadzi często do sytuacji patologicznych.

Brak akceptacji dla procesu uboju zwierząt, ale także chęć zarobku i ominięcia trudnych i restrykcyjnych przepisów, może być przyczyną zmiany lokalizacji ogniw w łańcuchu dostaw zwierząt przeznaczenia rzeźnego (rys. 4). Dotyczy to zwłaszcza

Rys. 4. Łańcuch dostaw przeznaczenia rzeźnego, ogniwa: skup, ubój, przetwórstwo

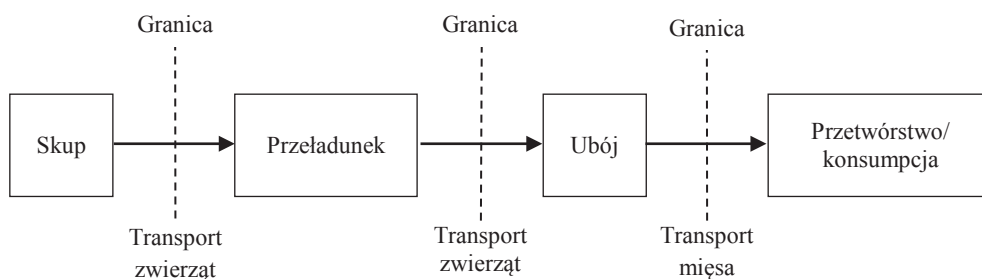
Źródło: opracowanie własne.

⁵ www.greenhorn-horse-facts.com/horse-slaughter.html [14.04.2012].

sytuacji, w której stawki ceł eksportowych i opłat celnych, ale także podatków (w tym podatku VAT) są niższe w odniesieniu do zwierząt żywych niż w stosunku do produktów ubojowych i poubojowych.

Sytuacja taka ma również miejsce w przypadku poddawania zwierząt ubojowi na życzenie. Coraz częściej spotykaną praktyką, realizowaną przez wyspecjalizowane restauracje, jest możliwość wskazania zwierzęcia, które ma zostać przygotowane do konsumpcji zgodnie z życzeniem klienta, w ramach dokonywanej przez niego rezerwacji. Zwierzę jest dostarczane przez eksportera do wskazanego miejsca, zlokalizowanego w niedalekiej odległości od miejsca konsumpcji. Dzięki wykorzystaniu techniki internetowej następuje wybór pożądanego osobnika.

Specyficzną sytuację społeczną, oddziałującą na zmiany w lokalizacji ogniw łańcucha dostaw zwierząt przeznaczenia rzeźnego, wywołała ptasia grypa. W 2006 roku wirus ptasiej grypy został zidentyfikowany w 40 krajach Europy (14 członków UE), Bliskiego Wschodu i Afryki, głównie u dzikich ptaków. Ogniska ptasiej grypy w europejskich hodowlach drobiu potwierdzono we Francji, Niemczech, Danii, Szwecji, na Węgrzech, w Wielkiej Brytanii i Czechach. W efekcie jeden z głównych rynków zbytu europejskich kurczaków i indyków – USA nałożył embargo na ich dostawy. Spowodowało to spadek eksportu z Francji i Wielkiej Brytanii o 20%. Na tej sytuacji skorzystały takie kraje, jak Polska, które dzięki temu mogły zwiększyć eksport swoich produktów. Polska w 2005 roku eksportowała nieco ponad 10 000 ton mięsa z kurcząt oraz 44 000 ton mięsa indyczego, a w 2007 roku było to już odpowiednio prawie 14 000 ton i 69 000 ton, w 2008 roku zaś wielkości te wynosiły: ponad 15 000 ton i 80 000 ton. Jednak nie wszystkie surowce pochodziły bezpośrednio z polskich hodowli. Część z eksportowanych mięs pochodziła od ptactwa dostarczonego przez hodowców francuskich. Przy udokumentowaniu pochodzenia zwierząt z hodowli wolnych od ptasiej grypy dostarczane były one albo bezpośrednio do polskich ubojni, albo by utrudnić identyfikację pochodzenia, były dostarczane na teren kraju trzeciego. Tam były poddawane procesowi kontroli weterynaryjnej i przeładowywane na inny środek transportu. Stamtąd trafiały do polskich ubojni (rys. 5). I jako produkty pochodzenia polskiego przekazywane były między innymi na rynek amerykański.

Rys. 5. Łańcuch dostaw przeznaczenia rzeźnego, ogniwa: skup, ubój, przetwórstwo

Źródło: opracowanie własne.

Taka procedura dostaw zapewniała akceptację konsumentów dla nabywanych przez nich produktów na rynku USA. Produkty pochodzące z Francji czy Wielkiej Brytanii były zwracane eksporterom, nawet już po likwidacji niebezpiecznego wirusa.

5. Zakończenie

Choć globalizacja oraz postęp w technice transportu i komunikacji wpłynęły na zmiany wzorców konsumpcyjnych, przez zwiększenie dostępność dóbr regionalnych i lokalnych oraz zmiany w systemach wartości konsumentów, to nadal istotne znaczenie dla gospodarki światowej ma konsumpcja mięsa i wykorzystanie produktów poubojowych. Wśród eksportowanych i importowanych zwierząt i dóbr powstających z ich przetworzenia dominują: bydło, świnie, owce, konie, kozy oraz drób.

Łańcuch dostaw zwierząt przeznaczenia rzeźnego obejmuje ogniwa związane z realizacją zadań w zakresie: doboru genetycznego i osobniczego, chowu, skupu zwierząt i ich uboju, a także przetwórstwa, dystrybucji i konsumpcji. Szczególnie istotnym elementem jest lokalizacja podmiotów skupu, uboju i przetwórstwa w kontekście realizowanych obrotów międzynarodowych. Duże znaczenie dla umiejscowienia poszczególnych ogniw względem granic mają różnego typu czynniki społeczne. Mogą one powodować nie tylko zmiany w kierunkach przepływu strumieni dóbr, np.: przy niechęci danego społeczeństwa do produktów pochodzących z określonych krajów, ale także wpływać na zmiany regulacji prawnych. Zwłaszcza w odniesieniu do dóbr, w których kultura i zwyczaje odgrywają istotną rolę jako elementy kształtujące strukturę i wielkość popytu, tak jak ma to miejsce w przypadku konsumpcji różnego rodzaju mięs i produktów pochodzenia zwierzęcego, konieczna jest analiza ich potencjalnego wpływu oraz potencjalnych konsekwencji zmiany stosunku społecznego do danego rodzaju działalności gospodarczej. Dlatego też przy podejmowaniu decyzji o kształcie łańcucha dostaw zwierząt przeznaczenia rzeźnego i lokalizacji jego poszczególnych ogniw konieczne jest branie ich pod uwagę na równi z innymi determinantami lokalizacyjnymi.

Literatura

- Fertsch M., *Słownik terminologii logistycznej*, ILiM, Poznań 2006, s. 95.
Handfield R.B., Nichols Jr. E.L., *Supply Chain Redesign – Transforming Supply Chains into Integrated Value System*, Financial Times, Prentice Hall, London 2002, s. 8.
Wincewicz-Bosy M., *Sieci podmiotów gospodarczych w biznesie końskim*, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2012, s. 59-60.
Witkowski J., *Zarządzanie łańcuchami dostaw*, PWE, Warszawa 2003, s. 17.
www.fao.org (10.03.2015).